

Bijzondere leerstoel Levensbeschouwing en Geestelijke volksgezondheid, met bijzondere aandacht voor jongeren en zingeving

Ingesteld door
het KSGV Kenniscentrum voor Levensbeschouwing en Geestelijke
Volksgezondheid

aan de

**Rijksuniversiteit Groningen,
Faculteit Religie, Cultuur en Maatschappij**

university of
groningen

faculty of religion, culture
and society

1. Algemeen

André Mulder is per 1 maart 2024 benoemd tot bijzonder hoogleraar aan de Rijksuniversiteit Groningen, Faculteit Religie, Cultuur en Maatschappij., in een aanstellingsomvang van 0,2 fte. Zijn leeropdracht is 'levensbeschouwing en geestelijke volksgezondheid met bijzondere aandacht voor jongeren en zingeving'.

Op de KSGV leerstoel zal hij aandacht hebben voor jongeren en zingeving in het bijzonder zingevingsondersteuning aan jongeren met een licht verstandelijke beperking. Jongeren met een licht verstandelijke beperking (LVB'ers) vormen een groeiende groep cliënten voor geestelijk verzorgers in zorginstellingen in het werkveld mensen met een beperking. Ook vormen ze een fors aandeel in de justitiële keten. Ze brengen een eigen profiel mee dat nieuwe eisen stelt aan het handelingsrepertoire van geestelijk verzorgers en andere zorgverleners.

LVB'ers hebben het moeilijk in een steeds complexer wordende samenleving. Op allerlei terreinen lijken zij buiten de boot te vallen: educatie, werk, huisvesting en relatievorming. Als het nu gaat om de digitalisering in de samenleving, Digitalisering op tal van gebieden – bijvoorbeeld bij de overheid, in het openbaar vervoer, bij webwinkels, telecommunicatie en het bankwezen – vraagt overzicht en begrip van taal en communicatievormen, zoals keuzemenu's, vragenlijsten en pop-ups. Alles gaat sneller en de keuzemogelijkheden nemen toe, bijvoorbeeld bij het online afsluiten van een telefoonabonnement. Uitsluiting of ongewenste, onbedoelde gevolgen van keuzes liggen hierdoor op de loer.

Door cognitieve beperkingen en gelimiteerde mogelijkheden in adaptief gedrag – vaardigheden als lezen, schrijven, rekenen, problemen oplossen, gebruikmaken van het openbaar vervoer – ervaren LVB'ers veel teleurstellingen. Ze worden overvraagd door hun omgeving, doordat niet goed wordt ingeschat wat hun mogelijkheden zijn; hun verbale vaardigheden maskeren vaak de beperkingen die ze ervaren bij het uitvoeren van andere cognitieve taken. Velen van hen raken keer op keer gefrustreerd, omdat hun wensen en ambities niet haalbaar blijken te zijn.

Het hebben van een verstandelijke beperking leidt bij jongeren tot drie- tot viermaal zoveel emotionele en gedragsproblemen; er is een verhoogde kans op samenloop met fysieke en psychische ziekten. Op sociaal vlak lopen ze het risico van beïnvloedbaarheid door criminelen, slachtofferschap en eenzaamheid. Deze samenloop van factoren (intersectionaliteit) heeft grote impact op de zinervaring en mogelijkheid van zingeving van deze jongeren.

Onderzoek van het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP) geeft aan dat in Nederland ongeveer 6,5 procent van de bevolking een verstandelijke beperking heeft (Woittiez e.a., 2019). Verreweg het grootste aandeel wordt gevormd door mensen met een licht verstandelijke beperking (LVB), ongeveer 1,1 miljoen mensen, grotendeels jongeren.

In zijn onderzoek wil Mulder zich richten op de impact van intersectionaliteit op zingeving en zingevingsverlies, op de methoden van existentiële begeleiding bij zingevingsvragen door geestelijk verzorgers en op de inzet van levensbeschouwelijke bronnen als muziek en kunst bij professionele zingevingsondersteuning.

Het Curatorium rond de bijzondere leerstoel kent in het verslagjaar de volgende leden:

- prof. dr. Herman Westerink, bijzonder hoogleraar Levensbeschouwing en geestelijke volksgezondheid met bijzondere aandacht voor de godsdienstwijsgerige en psychoanalytische aspecten, Radbouduniversiteit Nijmegen (voorzitter);
- prof. dr. Mladen Popović, decaan van de Faculteit Religie, Cultuur en Maatschappij, Rijksuniversiteit Groningen;
- prof. dr. Hanneke Muthert, hoogleraar godsdienstpsychologie met bijzondere aandacht voor geestelijke verzorging en welzijn, Rijksuniversiteit Groningen.

Mulder (1959) is praktisch theoloog en tevens werkzaam als senior onderzoeker bij de Bijzondere Leerstoel Diaconie aan de Protestantse Theologische Universiteit Amsterdam. Hij werkt op de Onderzoeksplaats Sociale Inclusie en Levensbeschouwing van Mensen met een Verstandelijk Beperking. Daar onderzoekt hij met name hoe geloofsgemeenschappen een bijdrage kunnen leveren aan sociale inclusie. Hij leidt de [kenniswerkplaats](#) Sociale Inclusie en Levensbeschouwing voor studenten (ba/ma/ph d) die onderzoek doen binnen dit themaveld.

2. Onderzoeksactiviteiten

De onderzoeksactiviteiten zijn geordend rond de drie onderzoeksthema's:

1. *Intersectionaliteit en zingevingsondersteuning*

Ter voorbereiding op de oratie (16/5/2025) is met behulp van een studentassistent een literatuurbestand aangelegd over intersectionaliteit als concept, en de verbanden ermee met praktische theologie, geestelijke verzorging en met zingeving. Mijn intuïtie is dat het belangrijk is als zingevingsondersteuners de verschillende velden waarop jongeren met een licht verstandelijke beperking verliezen leiden te signaleren en waar nodig te adresseren. De studie van de gevonden literatuur zal uitmonden in de oratie die een multi-perspectivische benadering van zingevingsondersteuning van jongeren met een licht verstandelijke beperking zal bepleiten. Een eerste opbrengst is gepresenteerd in een paper op een conferentie voor Praktisch Theologen, op 18 september 2024 (zie onder).

2. *Existentiële begeleiding bij zingevingsvragen*

Binnen dit thema heeft een consortium onder aanvoering van dr. Paul van Trigt van de Rijksuniversiteit Leiden bij de NWO (Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek) een voorstel ingediend met de titel: [Collaborative learning from loneliness \(COLLELO\). A transdisciplinary approach to understand and reduce loneliness together with people with mild intellectual disabilities.](#)

Met dit voorstel willen we samen met mensen met een verstandelijke beperking onderzoek doen naar hun ervaringen van eenzaamheid. We weten nog steeds niet goed als samenleving hoe ervaringen van eenzaamheid tot stand komen, wat ze betekenen en welke aanpakken helpen om de ervaringen van eenzaamheid te verminderen of draaglijk te maken. In december 2023 kregen we het geweldige nieuws dat het geld) €1.000.000 aan onze groep is toegekend. Voor de onderzoeksplaats op de Protestantse Theologische Universiteit betekent dit dat we samen met de Universiteit voor Humanistiek een

promovendus hebben aangesteld voor een deelproject dat heel nauwkeurig in beeld wil brengen wat de ervaringen van mensen met een licht verstandelijke beperking zijn als het gaat om eenzaamheid en wat zij ervaren als helpend of juist niet-helpend. Bijzondere aandacht zullen we vragen voor het aspect van existentiële eenzaamheid. De promovendus, Talitha van den Heuvel, maakt deel uit van de Kenniswerkplaats. Begeleiding is in handen van dr. G. Bos (UvH), prof. dr. C. Leget (UvH), prof. dr. T. Tromp (PThU) en prof. dr. E. Olsman (PThU).

Binnen de kenniswerkplaats is het onderzoeksproject *Existentiële zingeving in normatief perspectief. Een empirisch onderzoek vanuit de normatieve praktijktheorie naar aandacht voor zingevingsvragen in de praktijk van agogische begeleiding van mensen met een lichte of matige verstandelijke beperking* van start gegaan. Onderzoeker is drs. Ellen van Heek – van den Noort en het onderzoek wordt uitgevoerd aan de Theologische Universiteit Utrecht als masterthesisproject. De leerstoelhouder en prof. dr. R. Kuiper begeleiden de student die eind januari 2025 zal afstuderen.

3. *Levensbeschouwelijke bronnen bij zingevingsondersteuning*

De aandacht richt zich op 2 bronnen: kunst en muziek, specifiek metalmuziek.

Met behulp van een studentassistent is een literatuurbestand aangelegd over de relatie kunst, zingeving en geestelijke verzorging, alsook de relaties van deze concepten met mensen met een verstandelijke beperking. Empirisch onderzoek is gestart door een masterstudent over de inzet van Art Based Learning in geestelijke verzorging.

intersectionaliteit als concept, en de verbindingen ermee met praktische theologie, geestelijke verzorging en met zingeving.

Voor de komende KSGV bundel over de Klank van muziek in relatie tot zingeving. Is gereedliggend empirisch materiaal van (analyses van) 81 songteksten in metalmuziek uitgebreid naar 107 songteksten verdiept. Een hoofdstuk over de opbrengsten van deze studie naar metal als levensbeschouwelijke bron is opgeleverd.

3. Onderwijs

De leerstoelhouder heeft als bijdrage aan het onderwijs ingezet op begeleiding van masterstudenten. Er lopen aan de RUG twee MA thesis onderzoeken:

- Onderzoek naar aandacht voor zingeving van leerlingen door docenten in het Voortgezet Onderwijs;
- Onderzoek naar inzet van Art Based Learning bij zingevingsondersteuning van jongeren met een licht verstandelijke beperking.

Binnen de Kenniswerkplaats Sociale Inclusie en Levensbeschouwing van de PTHU begeleidde de leerstoelhouder de volgende onderzoeksprojecten:

- Onderzoek naar Bijbelse identificatiefiguren voor mensen met autisme (afgerond);
- Onderzoek naar aandacht voor zingeving voor mensen met een lichte of matige verstandelijke beperking in de zorgpraktijk binnen een normatief praktijkmodel (lopend);
- Onderzoek naar het faciliteren van het gesprek over sociale inclusie van mensen met

een verstandelijke beperking in een christelijke geloofsgemeenschap (lopend);
-Onderzoek naar de ervaringen van mensen met autisme met kerkzijn (afgerond);
-Onderzoek naar Bijbellezen door mensen met een licht verstandelijke beperking en vanuit het perspectief van disability theology (lopend).

4. Lezingen en papers

Keynote: 8 april 2024 Utrecht VGVZ symposium “Hoor ik erbij, horen wij er wel bij? Reflectie op de maatschappelijke rol van geestelijk verzorgers aan de hand van onderzoek.”

Titel: “*Erbij horen: over snelle auto’s, belonging en de rol van de geestelijk verzorger.*”

Paper: 18 juni 2024 Internationaal congres Institute on Theology and Disability, Boston.

Titel: “*Recent Research on Inclusion of People with Intellectual Disabilities and Faith Communities in the Netherlands: trends, motives and topics for the future.*”

Paper: 19 september 2024. Online FachTagung Praktische Theologie Universiteit Hamburg/Universiteit Heidelberg: Einsamkeit, Sinnsuche, Teilhabe.

Titel: “*Intersectionality, loneliness and people with intellectual disabilities.*”

5. Subsidieaanvragen

- Sociale relaties

Deelname workshop: 29 mei 2024 CALL NWO-ORC Jeugd in Ontwikkeling en Opvoeding over sociale relaties van jongeren. Deelname toegezegd aan consortium *Versterken van sociale relaties tussen leerlingen op school ter bevordering van hun mentale gezondheid*; meegeschreven aan aanvraag; PHD plaats toegevoegd in de aanvraag over ervaringen van leerlingen met een verstandelijke beperking met sociale relaties in het Voortgezet Speciaal Onderwijs. Aanvraag is ingediend met de titel: *STRONGER2GETHER Strengthening social relationships for students’ flourishing and mental well-being*. Penvoerder: Windesheim Almere, Lectoraat Urban Care & Education Hogeschool Windesheim (Chiel van der Veen). Overige partners: Hanze Hogeschool; Fontys Hogeschool; VU pedagogische wetenschappen; UvH; RU; UT; RENN4; de Twijn, Ambelt, Landstede, Karakter. Ingediend: 1-10-2024; Uitslag verwacht: juni 2025. Omvang aanvraag €6.200.000. Bij toekenning zal aan de leerstoel een PHD plaats worden toegevoegd over betekenisvolle sociale relaties voor leerlingen met een verstandelijke beperking.

- Beyond Inclusion

Aanvraag ingediend bij Ds. Visscherfonds voor uitbreiding van het PH D project Beyond Inclusion (zie boven) met een ervaringsdeskundige co-onderzoeker, via Disability Studies Nederland. Daarmee maken we dit project volledig collaboratief en inclusief. Omvang aanvraag €35.000.

- Inclusion and exclusion of persons living with disabilities (PWD) in the Methodist Church Ghana

Edem Kwame Addae heeft als aspirant buitenpromovendus een voorstel ingediend dat is goedgekeurd door de Graduate School van de PThU over in/exclusie van mensen met een beperking in de Methodist Church te Ghana, met bijzondere aandacht voor

traditioneel/culturele overtuigingen ten aanzien van beperkingen. Om dit onderzoek mogelijk te maken is bij verschillende fondsen (Ds. Visscherfonds, Langham, St. Zonneweelde en Jan Jongmanfonds) een aanvraag ingediend. Omvang €107.000,-. Een deel van het geld is al toegezegd.

Looptijd: 1-1-2025/1-1-2029.

Begeleiding: Prof. dr. T. Tromp (PThU), prof.dr. A. Mulder (RUG), dr. J. Bangura (ETF & PThU).

6. Initiatief tot oprichten expertisecentrum ELIM

De leerstoelhouder is sinds 1-7-2023 initiatiefnemer tot het oprichten van een landelijke Expertisecentrum Levensbeschouwing en Inclusie van Mensen (ELIM) met een verstandelijke beperking. Samen met prof. dr. T. Tromp (PThU) en prof. dr. H. Schaeffer (TUU) die als mede-initiatiefnemers zijn aangesloten - heeft hij geld geworven om een kwartiermaker aan te stellen (drs. L. van Hoorn, aangesteld per 1-1-2024). Met ongeveer 40 partijen uit de zorg, geloofsgemeenschappen, opleidingen, belangenorganisaties en kenniscentra zijn focusgesprekken gevoerd en werksessies gehouden. Inmiddels is de missie en visie van ELIM vastgesteld, er is een ontwerpdocument, er zijn samenwerkingsovereenkomsten, er is geld geworden voor de eerste twee jaren om een coördinator aan te stellen en er zijn stuur- en werkgroepen ingericht. In het volgend verslagjaar zal ELIM daadwerkelijk van start gaan en zal de leerstoelhouder namens de RUG participeren als lid van de stuurgroep en voorzitter van de werkgroep Onderzoeksplaats. Dit schept toegang tot het netwerk ELIM en kan onderzoek genereren, bijvoorbeeld samen met het RUG Centre of Religion, Health and Wellbeing.

7. Participatie in de wetenschappelijke-professionele infrastructuur

- Lid Raad van Advies KSGV sinds maart 2024
- Lid oppositie promotie Dick Wolters. De kerk als contrastgemeenschap: Kerk-zijn in een seculiere tijd, 3/12/2024 RUG.
- Lid Taskforce NWO Jeugd in ontwikkeling, onderwijs en opvoeding. Voorbereiden NWO - ORC call 2026 (€7000.000).
- Reviews:
  - Review International Journal of Practical Theology artikel juni 2024
  - Review Religie & Samenleving artikel maart 2024
  - Review International Journal of Developmental Disabilities artikel oktober 2024
- Lid International Society of Metal Music Studies (ISMMS)
- Lid International Society for Empirical Research in Theology (ISERT)
- Bijdragen aan promoties elders: 1. Als 2^e promotor in een project aan de Universiteit

Utrecht over Zingevingarticulatie van Pabostudenten (in samenwerking met dr. H.Oolbekkind-Marchand en prof. dr. C. Bakker); 2. Als 2^e promotor in een project aan de Protestantse Theologische Universiteit over Hermeneutische gespreksvoering van geestelijk verzorgers (in samenwerking met prof. dr. M. Walton); 3. Als co-promotor en dagelijks begeleider in een joint ph d project van de Protestantse Theologische Universiteit en Theologische Universiteit over ervaringen van mensen met een verstandelijke beperking in geloofsgemeenschappen (in samenwerking met prof. dr. T. Tromp en prof. dr. H Schaeffer).

- Deelname academische plechtigheden:
  - 16 mei 2024 Afscheidsrede Marcel Barnard PThU Amsterdam
  - 22 mei 2024 Oratie prof. dr. Herman Westerink RU Nijmegen
  - 27 juni 2024 Promotie drs. Rienke Vedders-Dekker, PThU Groningen
  - 30 augustus 2024 Opening Academisch Jaar PThU Utrecht
  - 18 oktober 2024 Oratie prof. dr. Rogier Hoenders RUG Groningen
  - 21 november 2024 Oratie prof. dr. Erik Olsman PThU Utrecht

8. Publicaties

- Mulder, A. & Tromp, T. (red.) (2024). Leven met een beperking en de rol van de kerken. Themanummer *Ouderlingenblad voor Pastoraat en Gemeenteopbouw 101* (1157) (36p.). [Living with disabilities and the role of churches]
- Mulder, A. & Koivunen, W. (2024). Samen werken aan een saamhorige kerk. *Ouderlingenblad voor Pastoraat en Gemeenteopbouw 101* (1157), 30-33. [Cooperation towards a unified church]
- Mulder, A. (2024). Mensen met een beperking in de Bijbel. *Ouderlingenblad voor Pastoraat en Gemeenteopbouw 101* (1157), 6-9. [People with a disability in the Bible]
- Mulder A. & Tromp. T. (2024). Samen leven en geloven met mensen met een verstandelijke beperking. *Ouderlingenblad voor Pastoraat en Gemeenteopbouw 101* (1157), 4-5. [Living and believing together with people with intellectual disabilities]
- Mulder, A. (2024). Erbij horen. Over snelle auto's, belonging en de maatschappelijke rol van de geestelijk verzorger. *Tijdschrift Geestelijke Verzorging 27* (115), 52-61. [To belong. About fast cars, belonging and the societal role of the chaplain]
- Mulder, A. & Tromp. T. (2024). Faith Communities and People with Intellectual Disabilities in The Netherlands: A National Survey Among Chaplains. *Journal of Disability and Religion 28* (1). <https://doi.org/10.1080/23312521.2024.2306372>.
- Mulder, A. (2024). *Blindheid in de Bijbel. Een veelkleurig tafereel*. In: Waals, A. van der, Huisman, K., Prins, F. & Trigt, P. van (red.). *Een eigen geluid in een veranderende*

wereld. 100 jaar NCB (pp. 111-118). Nederlandse Christelijke blinden en slechtzienden Belangenvereniging.
[Blindness in the Bible. A multicolored scene]